

dr. c. le pair

Smient 27, 3435 VJ Nieuwegein, The Netherlands.
T +31(0)30 604 9006, F +31(0)30 600 0440, E <clepair@casema.nl>
Bnk. 55.57.52.011

Aan het Algemeen Bestuur van de
Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
Postbus 19121
1000 GC AMSTERDAM

Nieuwegein, 2008 05 04.

Betreft: rechtsgang in Nederland

L.S.,

Er zijn de afgelopen tijd een aantal strafrechtzaken geweest, die stof deden opwaaien. Zij roepen twijfel op aan de rechtszekerheid van de burger. En zij tasten de reputatie aan van de beoefening van o.m. de forensische-, toxicologische- en mathematisch-statistische wetenschappen in ons land. Uiteindelijk zal, indien er geen maatregelen worden genomen ter verbetering, ook de internationale reputatie van Nederland als rechtstaat schade lijden.

Justitie lijkt zich ervan bewust te zijn, dat er iets niet in orde is. Er wordt o.m. een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) voorbereid, bedoeld om de situatie te verbeteren. Maar naar wat daarover is uitgelekt, zijn wij van mening, dat die maatregel de problemen alleen maar zal verergeren.

Wij denken, dat de problematiek gewichtig genoeg is en voldoende aanrakingspunten heeft met de verantwoordelijkheden van de Akademie om u te vragen de invloed van de KNAW aan te wenden om te trachten de toestand te verbeteren en de regering daaromtrent te adviseren. Eén van ons (RG) correspondeerde hierover onlangs met Minister Plasterk, die suggereerde, dat dit inderdaad een zaak voor de Akademie zou kunnen zijn. Het gaat om een interdisciplinaire kwestie, van belang voor juristen en bèta's.

Eerst sommen wij kort een aantal punten op. Daarna zullen wij die, voor zover nodig, nader toelichten.

1. Indien, bijv. in strafzaken, specialistische deskundigheid vereist is, raadpleegt men soms personen, die naar maatstaven die in de wetenschap worden gehanteerd, niet of slechts marginaal deskundig zijn.
2. Omdat serieuze onderzoekers als regel de gang van zaken bij strafprocessen niet op de voet volgen, komen blunders als gevolg van het bij 1 genoemde vaak te laat - pas als de vonnissen al zijn geveld - aan het licht.

3. Tegen heropening (herziening) van een afgesloten strafzaak bestaan te zware barrières; zo is een herzieningsbesluit er o.m. van afhankelijk, of een eerder aangezochte 'deskundige' tot een ander inzicht komt. Ook als achteraf is gebleken dat diens deskundigheid een misvatting was.
4. Een besluit tot herziening van een eenmaal gesloten zaak wordt binnenskamers door de magistratuur voorbereid en beslist. De verdediging heeft daarin geen rol van betekenis. Juist indien gegevens afkomstig van niet-juridische aard moeten worden gewogen en geïnterpreteerd kan dat aanleiding geven tot ernstige fouten, die niet controleerbaar zijn.
5. Momenteel is een Algemene Maatregel van Bestuur in voorbereiding, die de bezwaren die nu al kleven aan de selectie van deskundigen, nog verergeren.
6. Als gevolg van een reeks van incidenten komt het aanzien van de toxicologische-, de forensische- en de mathematisch-statistische wetenschappen in ons land in diskrediet.
7. De kritiek die nu reeds in bepaalde wetenschappelijke kringen wereldwijd op onze rechtsgang wordt gehoord, zal op den duur het internationale aanzien van de Nederlandse rechtsstaat schaden.

Ad. 1

Indien bij een rechtzaak specialistische kennis vereist is, worden een of meer deskundigen ingeschakeld. Dat gebeurt door juristen, die het desbetreffende veld niet kennen. Gemakshalve wordt aangenomen dat de aangezochte deskundige de vereiste kwaliteiten heeft, als de tegenpartij zich niet verzet. Maar op het moment, dat dat aan de orde is, is die tegenpartij zelf vaak ook niet in staat om de deskundigheid te beoordelen. Het is gebleken dat er zo verklaringen worden afgelegd door geleerden, die niet op de hoogte zijn van de nieuwste resultaten in het bewuste specialisme. In de zaak 'Lucia de B.' bv. kwam pas laat, op bepaalde punten zelfs te laat, aan het licht dat een concentratiemeting met verkeerde apparatuur was uitgevoerd en dat post mortem bij de bewuste stof concentratieverhoging in het lichaamsvocht optreedt, die die van de fatale grens overschrijdt. Ook waren er fouten gemaakt bij het nemen van de steekproef, hetgeen evenmin door de geraadpleegde deskundige was gesignaleerd. In de natuurwetenschap gaat men bij cruciale kwesties te rade bij mensen, die zelf op het bewuste terrein hun sporen hebben verdiend en niet bij geleerden met een oppervlakkige kennis opgedaan in een of ander oud leerboek. "Professor" voor een naam is een goede garantie, dat iemand op de hoogte is van de stand van zaken in zijn specialisme, maar niet van die in naburige. Bij belangrijke rechtzaken moet men te rade gaan bij 'echte deskundigen', niet bij 'iemand, die er iets van weet'.

Ad. 2

Onderzoekers houden zich i.h.a. niet bezig met zaken, die zich afspelen in rechtzaken. Zo kunnen daar onopgemerkt fouten worden gemaakt, die pas aan het licht komen, wanneer iemand later een echte deskundige consulteert. Wie wel en wie niet deskundig is, bepaalt de rechter. Maar *die hoeft zijn besluit daarover niet toe te lichten*. In het licht van de onkunde van de magistratuur t.a.v. de kwaliteiten van personen werkzaam in andere disciplines, is dat een ernstig gebrek bij de waarheidsvinding.

Ad. 3

Om redenen van doelmatigheid en rechtzekerheid bestaan bezwaren tegen heropening van een ‘gesloten strafzaak’. Maar de hindernissen, die daartegen zijn opgeworpen, zijn te zwaar. De Hoge Raad (HR) heeft ze bondig uiteengezet in een arrest n.a.v. de ‘Deventer Moordzaak’. Wij voegen die met ons commentaar hierbij in bijlage A.

Ad. 4

Of een zaak wordt heropend, beslist de Hoge Raad. Sinds enkele jaren is er een Commissie Evaluatie Afgesloten Strafzaken (CEAS). Als die adviseert een zaak te heropenen, bekijkt de Advocaat Generaal van de HR of een verzoek tot heropening naar de HR gaat. Diens afweging kan betrekking hebben op uiterst technische gegevens zonder dat het in de openbaarheid komt. Ook of en welke deskundigen hij consulteert is onbekend. M.a.w. hier worden afwegingen gemaakt, waarin soms moeilijke natuurwetenschappelijke gegevens een rol spelen, louter en alleen door een instantie die daarvan geen kennis heeft, c.q. hoeft te hebben. Ook is de partij, die het aangaat niet in de gelegenheid zich te verweren. Wij denken dat deze omissie herstel behoeft.

Ad. 5

Er is een AMvB in de maak, waarin opleiding, erkenning en registratie van gerechtelijke deskundigen wordt geregeld. Zo’n deskundige zou ‘in de eerste plaats zijn eigen discipline – zoals psychologie, pathologie, toxicologie, analytische chemie – in de breedte goed dienen te beheersen. Daarnaast zou hij een opleiding moeten hebben gevolgd in de forensische toepassingen van zijn vak.’ Dit noemen wij de kokervisie institutionaliseren. De regeling zou, indien onze bron het bij het rechte eind heeft, precies die getuige-deskundigen het alleenrecht geven, die in enkele afgelopen rechtzaken de oorzaak van de fouten waren. Zulke mensen kunnen toch geen aanspraak maken op echte, specialistische deskundigheid? Justitie is hiermee op de verkeerde weg en het is van het hoogste belang dat dit voornemen wordt getorpedeerd. Wij veronderstellen, dat wij het Akademiëbestuur niet hoeven uit te leggen, waarom en hoe verkeerd dit is.

Ad. 6

In toonaangevende wetenschappelijke kringen o.a. in Nature is kritisch en zelfs spottend gerefereerd aan recente vonnissen en de verklaringen van zgn. deskundigen, die daaraan ten grondslag lagen. Er worden woorden als ‘schokkend’ gebruikt, hetgeen zelfs in het CEAS-rapport over de zaak Lucia de B wordt gereleveerd. Het kan niet anders of het aanzien van de toxicologie e.a. in ons land wordt daarmee geschaad. Dat is een zaak, die de Akademie zich dient aan te trekken. Zulke processen, die het aanzien verminderen, gaan traag. Maar als er niets aan wordt gedaan, zijn de beoefenaars van die disciplines over enige tijd voor het internationale forum de risées.

Ad. 7

Nederland heeft een schitterende reputatie op juridisch gebied. Maar zo’n reputatie is niet onaantastbaar. Wanneer onze rechtspraak niet leert om zich op de juiste wijze van moderne natuurwetenschappelijke kennis en methoden te bedienen, zullen er

meer en meer blunders worden gemaakt. En zoiets blijft internationaal niet onopgemerkt. Ook dat is een traag maatschappelijk proces. Maar het resultaat op den duur is onafwendbaar: het aanzien van ons rechtstelsel loopt gevaar. Wij zijn van mening, dat een ernstige waarschuwing aan de verantwoordelijke autoriteiten door de Akademie hier meer dan wenselijk is.

Wij hopen en vertrouwen, dat het Akademie Bestuur onze zorgen deelt en stappen zal nemen om de bezorgdheid in de wetenschappelijke gemeenschap over de verkeerde inzichten bij justitie en de systeemfouten in rechtsgang en procedures aan de autoriteiten over te brengen. De Akademie zou o.i. hulp kunnen bieden om verbeteringen voor te stellen.

Hoogachtend,

(R.D. Gill)
Lid afd. Natuurkunde

(G. 't Hooft)
Lid afd. Natuurkunde

(C. le Pair)
Akademie penning

Bijlage : A

BIJLAGE A

(bij brf. Gill, 't Hooft & Le Pair aan KNAW, 4 mei 2008)

HET HERZIENINGSCHILD

Tegen het vonnis van een rechter in strafzaken kunnen partijen in beroep gaan bij een hogere rechter. Maar daaraan komt eens een eind. De Hoge Raad is de laatste rechtsinstantie. Als de beroepsmogelijkheden zijn uitgeput, is een zaak 'gesloten'. Gesloten zaken kunnen niet meer worden heropend. Er is evenwel een herzieningsverzoek mogelijk. Dat wordt slechts ingewilligd, indien er nieuwe feiten aan het licht komen.

Hoe bij een herzieningsverzoek wordt gehandeld, heeft de Hoge Raad onlangs nog eens uiteen gezet n.a.v. de 'Deventer Moordzaak'. Het is te vinden op

<http://www.rechtspraak.nl/Gerechten/HogeRaad/Actualiteiten/Hoge+Raad+wijst+de+aanvraag+tot+herziening+in+de+Deventer+moordzaak+af.htm> .

Het stuk begint met een inleiding: '*De grondslag van de aanvraag tot herziening in deze zaak*'. Dat geeft een kort en duidelijk overzicht van de hindernissen voor herziening.

Wij nemen het hierna over en becommentariëren het vervolgens. De markeringen en de letters ter linkerzijde zijn van ons.

Hoge Raad wijst de aanvraag tot herziening in de Deventer moordzaak af

Hier volgt een samenvatting van de uitspraak van de Hoge Raad van 18 maart 2008. Bij verschil tussen deze samenvatting en de volledige uitspraak is laatstgenoemde bindend.

1. De grondslag van de aanvraag tot herziening in deze zaak

In art. 458 Wetboek van Strafvordering (Sv) worden de procureur-generaal bij de Hoge Raad en de veroordeelde (en diens raadsman) bevoegd verklaard tot het indienen van een aanvraag tot herziening, waaronder begrepen het overleggen van stukken die kunnen dienen tot staving van de aanvraag. **Dat betekent dat de Hoge Raad geen acht kan slaan op de stukken die derden naar de Hoge Raad hebben gestuurd met het oog op de behandeling en de beslissing van de onderhavige zaak.**

A

De Hoge Raad heeft in zijn tussenarrest van 5 juni 2007 onder 3.1 aangegeven op welke door de raadsman overgelegde stukken acht kan worden geslagen. Deze stukken worden in deze samenvatting “de herzieningsaanvraag” genoemd. **Aan andere dan de daarin genoemde, door de raadsman overgelegde stukken moet derhalve worden voorbijgegaan.**

B

De herzieningsaanvraag doet een beroep op een reeks omstandigheden die – naar wordt gesteld – op zichzelf of in verband met de vroeger geleverde bewijzen niet bestaanbaar schijnen. Daardoor zou het ernstige vermoeden ontstaan dat, waren zij ten tijde van de behandeling van de zaak door het hof 's-Hertogenbosch in 2004 bekend geweest, het onderzoek van de zaak zou hebben geleid tot vrijspraak van de aanvrager.

2. Algemene beschouwing over de gronden voor herziening

Uitgangspunt van het Nederlandse recht is dat een veroordeling die door de Nederlandse strafrechter is uitgesproken, na het verstrijken van de beroepstermijnen voor het instellen van gewone rechtsmiddelen en eventueel na het daadwerkelijk benut zijn van die rechtsmiddelen, onherroepelijk wordt. Slechts onder bijzondere omstandigheden is een inbreuk op die onherroepelijkheid mogelijk, namelijk ingeval een aanvraag tot herziening van een dergelijke veroordelende uitspraak wordt ingediend en na onderzoek gegrond wordt bevonden.

C

Dat is in het eerste lid, aanhef en onder 2°, van art. 457 Sv aldus tot uitdrukking gebracht dat als grondslag voor een herziening, voor zover hier van belang, **slechts kan dienen een omstandigheid die bij het onderzoek op de terechtzitting de rechter niet is gebleken** en die het ernstige vermoeden wekt dat, ware zij bekend geweest, het onderzoek van de zaak zou hebben geleid tot vrijspraak van de veroordeelde. De aanwending van het buitengewone rechtsmiddel van herziening kan daarom slechts in uitzonderlijke gevallen

D	leiden tot heropening van een strafproces dat met een onherroepelijke rechterlijke beslissing was afgerond.
E	De aard van dit rechtsmiddel brengt mee dat bij de eerdere berechting niet mag zijn gebleken van de aangevoerde grond voor herziening. In dat geval is immers geen sprake van een nieuwe omstandigheid in de zin van art. 457 Sv (hierna aan te duiden als 'novum'), maar van een omstandigheid die de rechter die de veroordeling uitsprak, in zijn oordeel heeft kunnen betrekken.
F	Onvoldoende is ook dat de nieuwe omstandigheid mogelijk zou hebben geleid tot een andere afloop van de strafzaak, in dit geval tot vrijspraak van de aanvrager. Art. 457 Sv is in dat opzicht strikter. Het eist immers dat door de nieuwe omstandigheid het ernstig vermoeden moet ontstaan dat de rechter de
G	aanvrager zou hebben vrijgesproken indien hij destijds met dat novum bekend was geweest. De enkele omstandigheid dat het voorbereidend onderzoek dan wel het onderzoek op de terechtzitting niet volledig is geweest, levert evenmin een grond voor herziening op. Dit is slechts anders indien de in herziening overgelegde gegevens grond geven voor het oordeel dat - voor zover hier van belang - het hof de aanvrager zou hebben vrijgesproken van het tenlastegelegde indien het destijds bekend was geweest met die nieuwe gegevens.
H	Een en ander geldt ook indien - zoals in deze zaak - het College van Procureurs-Generaal na het onherroepelijk worden van de veroordeling een "oriënterend vooronderzoek" heeft doen instellen waarvan de resultaten zijn neergelegd in een rapport. De stelling dat dit "oriënterend vooronderzoek" onvolledig is geweest en/of dat de onderzoekers onjuiste conclusies hebben getrokken uit hun bevindingen, kan op zichzelf geen grond voor herziening vormen.
I	Voorts kan het novum slechts een omstandigheid van feitelijke aard betreffen. Een mening, overtuiging of gevolgtrekking kan in het algemeen niet als een omstandigheid van feitelijke aard worden aangemerkt. Dat brengt mee dat het oordeel van een deskundige in beginsel - behoudens bijzondere omstandigheden - slechts dan als een novum kan gelden indien deze deskundige is uitgegaan van feiten en/of omstandigheden van feitelijke aard welke niet bekend waren dan wel niet geacht kunnen worden bekend te zijn geweest aan de rechter die de uitspraak heeft gewezen waarvan herziening wordt gevraagd.
J	Daarbij verdient opmerking dat aan de omstandigheid dat de deskundige op wiens bevindingen de bewezenverklaring in belangrijke mate steunt, nadien tot een ander oordeel komt, in beginsel meer gewicht kan worden toegekend dan aan een - van die deskundige afwijkend - oordeel van een andere deskundige. Op grond van art. 459 Sv moet de herzieningsaanvraag de bewijsmiddelen vermelden waaruit het novum kan blijken. De aanvrager kan dus niet volstaan

K	<p>met het aanvoeren van een novum met het doel dat de Hoge Raad daarnaar een nader onderzoek zal (doen) verrichten. Het is de aanvrager die tot op zekere hoogte aannemelijk moet maken dat en waarom de eerder oordelende rechter tot een vrijspraak zou zijn gekomen indien hij ten tijde van de behandeling van de strafzaak op de hoogte was geweest van hetgeen in de herzieningsaanvraag naar voren is gebracht.</p> <p>Voor zover de herzieningsaanvraag blijkt geeft van miskennis van hetgeen hiervoor is vooropgesteld, kan zij om die reden niet worden ingewilligd.</p>
---	---

Ons commentaar

Bij een rechtzaak kan er veel fout gaan. De laatste jaren brengen nieuwe ontwikkelingen in de bètawetenschap gemaakte fouten aan het licht. Omdat de juridische gemeenschap niet over de benodigde bètakennis beschikt, gaat men af op uitspraken van deskundigen. Dat leidt tot fouten, zoals:

- de getuigenissen worden niet goed begrepen en ten onrechte als ‘niet ter zake’ niet in het oordeel betrokken;
- getuigende ‘deskundigen’ zijn niet deskundig genoeg, niet op de hoogte van de stand van de wetenschap;
- nieuwe wetenschappelijke kennis – nog niet beschikbaar tijdens de rechtzaak – werpt een nieuw licht op de schuldvraag.
- In de rechtsgang wordt onvoldoende onderscheid gemaakt tussen de **mening** van een deskundige en het resultaat van een **meting**, dat in de wetenschappelijke wereld is geaccepteerd.

Indien men de hiervoor opgenomen uiteenzetting van de Hoge Raad tegen het licht houdt, met bijv. deze vier foutenbronnen in gedachten, dan deugt het ‘herzieningschild’ niet om de navolgende redenen. (De letters verwijzen naar de passages in het HR-stuk.)

- A Dit is een *acceptabele* beperking. Laat één persoon, de advocaat, verantwoordelijk zijn voor hetgeen ter verdediging wordt aangevoerd.
- B Dit is een gevaarlijke beperking. Wat als de HR de portee van die stukken, afkomstig van de advocaat, niet goed heeft begrepen? Dan wordt een toelichting ter rechtzitting en in het openbaar onmogelijk. Juist bij ‘*technische*’ *onderdelen van het verweer gaat deze afscherming te ver.*
- C *Hier is het schild te ondoordringbaar.* Wat als rechters klaarblijkelijk de argumenten niet hebben begrepen? Of als, misschien zelfs te goeder trouw, een expert de zaken niet goed naar voren heeft gebracht? Iets wat pas na de rechtzaak blijkt? (Op een laat moment in de zaak Lucia zeiden twee experts verschillende dingen. De ontlastende verklaring is genegeerd, hoewel die later de juiste bleek.)
- D *Ernstig fout* indien de rechter de zaak niet goed heeft begrepen.
- E Het *onderscheid tussen ‘mogelijk’ en ‘ernstig vermoeden’ is te subtiel* om binnenskamers te worden uitgemaakt. Indien op deze grond een

herzieningsverzoek wordt afgewezen, heeft een advocaat of een technische deskundige niet de gelegenheid om eventueel onbegrip recht te zetten.

- G Dit lijkt redelijk, ware het niet dat er nogal wat vooronderzoeken zijn, waarop alles is aan te merken. In het CEAS-rapport i.z. Lucia wordt dit vooronderzoek in nette termen gekraakt. *Dus deze door de HR genoemde afwijzingsgrond is veel te rigide.*
- H Hier geldt *hetzelfde als bij G*. Een omissie in zo'n onderzoek kan fataal zijn voor de beschuldigde. Welke waarborg is er, dat er gebruik is gemaakt van de best mogelijke technische expertise?
- I Deze redenering en *uitleg van wat als 'novum' geldt gaat veel te ver*, indien zij zou worden gebruikt in een zaak die ongeveer zo bij Lucia speelt. Een expert getuigt 'de baby is met stof X vergiftigd; de in het lichaam gevonden hoge dosis is toxisch'. Tijdens de rechtsgang blijkt dat de expert weinig van vergiftiging met stof X weet. De gebruikte meetmethode levert een fout resultaat. De manier, waarop een monster is genomen, deugt niet. Het valt de rechter niet op. Tijdens de rechtszaak citeert een andere expert een buitenlandse geleerde – dus geen getuige tijdens de zaak – volgens wie er op die manier ook bij niet giftige dosis post mortem te veel X wordt gevonden. De rechter negeert. Nadat de zaak 'gesloten' is kan de bewering echter met meetresultaten worden gestaafd. De HR zou dat geen novum achten, maar een kwestie van verschillende meningen van verschillende deskundigen! Dat is absurd. *Hier ontspoort de rechtsgang naar het inzicht van de moderne wetenschap.*
- J *Is eveneens absurd*. Wat, als meetresultaten uitwijzen dat de expert het niet bij het rechte eind had? Moet een beschuldigde aan de genade van een misschien eigenwijze deskundige worden overgelaten? Er zijn goede, in de bètavakken algemeen geaccepteerde methoden om aan te tonen, wie het bij het rechte eind heeft, althans meestal. In de Lucia zaak was dat beslist het geval. Het gaat niet aan om zo'n gewicht te geven aan een 'deskundige', die naar achteraf blijkt, om te beginnen al verkeerd gekozen was.
- K Het is niet duidelijk of de HR hier al het voorgaande, of slechts een enkel argument bedoelt. Maar erg herzieningsbereid klinkt 'hetgeen hiervoor is vooropgesteld' niet.

Aan onze rechtspraak ligt de gedachte ten grondslag, dat de rechter in laatste instantie onfeilbaar is. Begrijpelijk, omdat er eens een eind aan een dispuut moet komen. Er zijn genoeg waarborgen om, als er toch eens een fout wordt gemaakt, die in een beroepszaak te herstellen.

Met het voortschrijden van de natuurwetenschappelijke kennis, die geregeld in rechtzaken nodig is, komt een *systematische* fout in deze onderstelling aan het licht. De magistratuur heeft door opleiding en ervaring (misschien ook aanleg?) te weinig kennis van technische en natuurwetenschappelijke verschijnselen om

1. Steeds de juiste experts te vinden.
2. De verklaringen en uitleg van die experts altijd voldoende op waarde te schatten.

Daarmee is de grondgedachte gefalsificeerd.